

Türkiye Eğitim Dergisi

(2022) Cilt 7, Sayı 1, s. 281-304

Etnopedagojik Bağlamda Kuzey Makedonya ve Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarında Karakter Eğitimi¹

Yavuz ERİŞEN²

Naciye KAYA³

Erdal BAY⁴

Özet

Etnopedagoji disiplini, halk pedagojisindeki bilgi, beceri ve deneyimleri sınıflayarak, modern eğitime katkıda bulunmaktadır. Sınıflama işlemi dil, kültür ve yaşanan coğrafyadaki sosyal birliktelikleri dikkate almaktadır. Kuzey Makedonya ve Türkiye yaşamış olduğu sosyal birliktelikler sonucunda, kültürel olarak birbirinden etkilenmiştir. Etkileşim halk pedagojisi alanında da meydana gelmiştir. Halk pedagojisinde çocuğun sağlıklı yetişmesi ve eğitimi açısından karakter eğitime yer verilmektedir. Okul öncesi eğitim dönemi karakter oluşumu ve kişilik açısından önem taşımaktadır. Bu dönem için tasarlanan eğitim programları, karakter eğitiminde oldukça etkilidir. Bu araştırma ile iki ülkenin okul öncesi eğitim programları karakter eğitimini açısından incelenmiştir. Nitel araştırma yaklaşımı benimsenerek gerçekleştirilen araştırmanın verileri doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı amaçlarında, Türkiye okul öncesi eğitim programlarında ise ilkelerde daha fazla karakter özelliği vurgulandığı saptanmıştır. Türkiye okul öncesi eğitim programında vurgulanan karakter özelliği 107, Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında 256 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca okul öncesi eğitim programlarında yer verilen karakter özelliklerinin amaç, ilke ve kazanımları arasında bütünlük olmadığı belirlenmiştir. Okul öncesi eğitim programlarında karakter eğitimi açısından yeterli karakter özelliğine yer verilmesi, karakter eğitime özgü bir planlama yapılması ile amaç, ilke ve kazanımlarda yer alan karakter özelliklerinde tutarlılık olması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Etnopedagoji
Karakter Eğitimi
Okul Öncesi Eğitim
Eğitim Programı

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 16.03.2022

Kabul Tarihi: 15.04.2022

Elektronik Yayın Tarihi: 29.06.2022

DOI: 11..11111/ted.xx

¹ Bu makale Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde "Etnopedagojik Bağlamda Balkan Ülkeleri ve Türkiye Okul Öncesi Ethosferinde Karakter Eğitimi" konulu doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

² Prof. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi, erisenyavuz@gmail.com, 0000-0002-3339-5155

³ Öğr. Naciye Kaya, YTÜ. SBE. Doktora Öğrencisi, naciyesaltikalp35@gmail.com, 0000-0002-6602-3593

⁴ Prof. Dr. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi, erdalbay@hotmail.com, 0000-0001-8273-1031

⁵ Sorumlu yazar, Prof. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi, erisenyavuz@gmail.com, 0000-0002-3339-5155

Ethno-pedagogical Character Education in Preschool Education Programs North Macedonia and Turkey¹

Yavuz ERİŞEN²
Naciye KAYA³
Erdal BAY⁴

Abstract

The discipline of ethno-pedagogy contributes to modern education by classifying the knowledge, skills, and experiences in folk pedagogy. In the classification process, language, culture, and social associations in the living geography in question are taken into account. North Macedonia and Turkey have been culturally influenced by each other as a result of their social coexistence. The interaction also occurred in the field of folk pedagogy. In folk pedagogy, character education is included in terms of the healthy upbringing and education of the child. Preschool education period is important in terms of character formation and personality. Educational programs designed for this period are recognized as very effective in character education. Within this research, the preschool education programs of the two countries were examined in terms of character education. The data of this study were collected by using qualitative approaches and document analysis was used in the study. It was determined that more character traits are emphasized in the objectives of the North Macedonia preschool education programs whereas the character traits are emphasized in the principles of Turkey's preschool education programs. The character traits emphasized in the Turkish preschool education program were determined as 107, and it was determined as 256 in the North Macedonia preschool education program. In addition, it was determined that the aims, principles, and achievements of the character traits included in the preschool education programs do not have integrity between them. It is recommended to include sufficient character traits in terms of character education in preschool education programs, to make planning specific to character education, and to have consistency in the character traits included in the purpose, principle, and acquisitions.

Keywords

Ethno-pedagogy
Character education
Pre-school education
Educational program

Sending Date: 16.03.2022
Acceptance Date: 15.04.2022
Electronic Issue Date: 29.06.2022

DOI: 11..11111/ted.xx

GİRİŞ

Etnopedagoji, etnik kültürlerin deneyimlerine dayalı çocuk yetiştirme ve eğitimi ile ilgili yüzyıllar boyunca biriken kaynakları toplayan, sistematize ederek, modern eğitime

¹This article was produced from the doctoral thesis on "Character Education in the Preschool Ethosphere of Balkan Countries and Turkey in the Ethnopedagogical Context" at Yıldız Technical University, Institute of Social Sciences.

² Prof. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi, erisenyavuz@gmail.com, 0000-0002-3339-5155

³Öğr., Naciye Kaya, YTÜ. SBE. Doktora Öğrencisi, naciyesaltikalp35@gmail.com, 0000-0002-6602-3593

⁴Prof. Dr. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi, erdalbay@hotmail.com, , 0000-0001-8273-1031

⁵Prof. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi, erisenyavuz@gmail.com, 0000-0002-3339-5155

katkı sağlayan bilimsel bir disiplindir (Gül, 2021). Bu disiplinin temelinde 'etnos', 'etnik birlik' ve 'etnik süreçler' kavramları yer almaktadır. Etnos, bir halk, kabile ve insan grubunu ifade ederken, etnik birlik ise; dil, kültür, bulunulan coğrafya ile birleşen nesillerin sosyal birlikteliğini ifade etmektedir (Aliyev, 2009).

Balkan coğrafyası, tarihsel geçmişi sebebiyle dini, etnik, kültürel öğelerle biraraya gelen sosyal birliktelikleri içerisinde barındırmaktadır. Bu coğrafyada bu birliktelikleri yansıtan en iyi örneklerden birisi de Kuzey Makedonya'dır. Kuzey Makedonya'da Türkler, Arnavutlar, Torbeşler, Ulahlar, Romanlar ve diğer azınlıklar etkileşimleri ile kültürel kimlik oluşturmaktadır (Derman, 2017). Oluşan kültürel kimlikte Türklerin rolü büyüktür. Çünkü Türkler bu ülkede Osmanlı öncesinde olduğu gibi sonrasında da günümüze kadar varlığını sürdürmüştür (Ahmet, 2018). Nureski (2016, 353); Kuzey Makedonya'daki Türk kültürünü "tarihî süreç içerisinde geçmişten günümüze doğru akan büyük bir nehre benzeterek Balkanları ve Balkanların merkezinde yer alan Kuzey Makedonya'yı da bu kültür nehrini besleyen -özellikle Osmanlı fethinden sonra- önemli kaynaklardan veya kollardan biri" olarak betimlemektedir. Türk kültürünün Kuzey Makedonya'daki kültürel kimliğe yansımaları, mimari yapıdan mutfığa, gelenek ve göreneklerden çocuk yetiştirme ve eğitimine kadar uzanmaktadır (Nureski, 2016).

Çocuk yetiştirme ve eğitimi, etnopedagoji disiplininde halk pedagojisinin temelini oluşturmaktadır. Halk pedagojisi, halkın tarih boyunca günlük gözlemler sonucunda edindiği, çalışma ve yaşam koşullarının etkisi altında biriktirdiği pedagojik bilgi, deneyim, kural, yasa ve gelenekler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Haşimov ve Sadıqov, 2000). Sözlü folklor, ritüeller, çocuk oyunlarında korunan eğitim deneyimi ve pedagojik bilgilerin toplamı halk pedagojisini oluşturmaktadır (Volkov, 1999). Bu oluşumun ortak amacı, halkın devamlılığını sağlayacak iyi ve ahlaklı nesiller yetiştirmektir. İşte bu noktada çocuk yetiştirme ve eğitiminde karakter eğitimi ön plana çıkmaktadır.

Karakter eğitimi, bireylerin ahlaki değerleri tanınması, anlaması, özümsemesi ve bu değerleri yaşantısına yansıtması için gösterilen çabalar bütünü şeklinde ifade edilmektedir (Sağlam, 2019). Başka bir deyişle karakter eğitimi; "örtük veya açık program aracılığıyla, yetişen yeni nesle temel insanî değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretlerinin tamamı" olarak tanımlanmaktadır (Meydan, 2012, 133). Berkowitz (2002, 47) ise karakter eğitimi; "ahlaklı bireylerin yetiştirilmesi için evrensel değerleri temel alarak okullarda uygulanan kapsamlı program" olarak nitelendirmektedir.

Okul öncesi eğitim programları, okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenme ve öğretme süreçlerine rehber olmaktadır. Bu programlarla okul öncesi çağındaki öğrencinin niçin, ne ve nasıl öğreneceğine yer verilmektedir. Ayrıca okul öncesi eğitim programları, sürecin sonunda öğrencinin ne kazandığı, ne kadar kazandığını anlamaya yönelik eğitimcilere yol göstermektedir (Ata, 2019). Okul öncesi eğitim programlarında öğrencilerin bilişsel, özbakım, dil, psikomotor gelişim alanları ile birlikte sosyal duygusal gelişimlerine yönelik kazanım ve göstergeler bulunmaktadır. Sosyal duygusal gelişime yönelik kazanım ve göstergeler, ağırlıklı olarak öğrencinin kişilik ve karakter eğitimine yönelik nelerin kazanılması gerektiğini öğretmene sunmaktadır. Nitelikli okul öncesi eğitim programları, çocuğun karakter eğitimini sadece sosyal duygusal gelişim alanıyla sınırlı tutmayıp, diğer gelişim alanlarıyla bütünleştirerek, çok yönlü gelişimine katkıda bulunmaktadır.

Okul öncesi eğitimde karakter eğitiminin planlı ve amacına uygun gerçekleştirilmesi ancak okul öncesi eğitim programlarında karakter özellikleri ve değerlere yer verilmesi ile mümkün olmaktadır. Bu planlamanın sağlıklı olması için okul öncesi eğitim programı amaç, ilke, kazanımlar ve kazanımların yer verildiği içeriğe karakter özellikleri ve değerler dahil edilerek tasarlanmalıdır (Şentürk, 2019). Çatalbaş (2018), okul öncesi eğitim programında yer alan karakter özelliklerinin, diğer eğitim kademelerinde kullanılan programlarda yer alan karakter özellikleriyle birbirini tamamlar nitelikte yer verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Karakter özelliğinin içselleştirilmesi ve değerlerin kazanılması, karakter özellikleri ve değerlerin tüm gelişim/öğrenme alanlarına entegre edilmesi ve planlı bir şekilde tüm eğitim-öğretim yılı boyunca ele alınması ile gerçekleşecektir (Kimzan, 2021).

Tasarlanan okul öncesi eğitim programlarının karakter ve kişilik gelişimine katkılarını anlaşılabilir kılmak adına yapılmış araştırmalar mevcuttur. Sapsağlam (2016), Türkiye’de uygulanan 1994, 2002, 2006 ve 2013 okul öncesi eğitim programlarının hedeflerini değerler yönünden inceleyerek; değerlerle ilgili kazanımlara sosyal duygusal alan başlığı adı altında yer verildiği, özbakım ve dil alanında bazı değerlerin yer aldığı, bilişsel alan ve psikomotor alandaki değerlere ise yeterince yer verilmediği sonucuna ulaşmıştır. 2017 yılında okul öncesi eğitim öğretmenlerinin, okul öncesi eğitimde yer verdikleri değerler, kullandıkları yöntem ve teknikler, gerçekleştirdikleri etkileşimler, karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerilerini ortaya çıkarma amacıyla gerçekleştirilen araştırmalar bulunmaktadır (Uzun & Köse, 2017; Pekdoğan ve Korkmaz, 2017; Bilmez & Tarkoçin, 2017). 2018 yılında Aral ve Kadan (2018) tarafından gerçekleştirilen araştırmada 2013 okul öncesi programı değerler açısından incelenerek; en fazla yer verilen değerlerin sorumluluk olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kocalar ve Bay (2021) tarafından yapılan araştırmada hem program hem de öğretmen görüşleri açısından okul öncesi eğitimde karakter eğitime yönelik mevcut durum ortaya konmuştur.

Farklı ülkelerdeki karakter, kişilik ve değer eğitimini ortaya koymak için yapılan çalışmalara bakıldığında ise; Amerika, İngiltere, Japonya, Almanya, İsveç, Güney Kore, Malezya, Avustralya ve Fransa gibi ülkelerin araştırıldığı görülmektedir (Öztürk, Özcan ve diğerleri, 2016; Zengin, 2017; Kafadar, Öztürk ve Katılmış, 2018; Bilici, 2018; Kasapoğlu & Erişen, 2020).

Bu araştırmanın amacı etnopedagojik bağlamda Kuzey Makedonya ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarındaki karakter eğitime ilişkin mevcut durumu ortaya koymaktır. Bu bağlamda cevap aranacak araştırma soruları şu şekildedir:

1. Kuzey Makedonya/Türkiye okul öncesi eğitim programlarının genel yapısı nasıldır?
  - 1.1. Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programının genel yapısı nasıldır?
  - 1.2. Türkiye okul öncesi eğitim programının genel yapısı nasıldır?
  - 1.3. Kuzey Makedonya/Türkiye okul öncesi eğitim programlarının genel yapısı açısından benzerlik/farklılıklar nelerdir
2. Kuzey Makedonya/Türkiye okul öncesi eğitim programlarının karakter eğitime yer verme durumu nasıldır?
  - 2.1 Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programının (amaçlar, ilkeler, öğrenme alanları) karakter eğitime yer verme durumu nasıldır?
  - 2.2. Türkiye okul öncesi eğitim programının (amaçlar, ilkeler, öğrenme alanları) karakter eğitime yer verme durumu nasıldır?

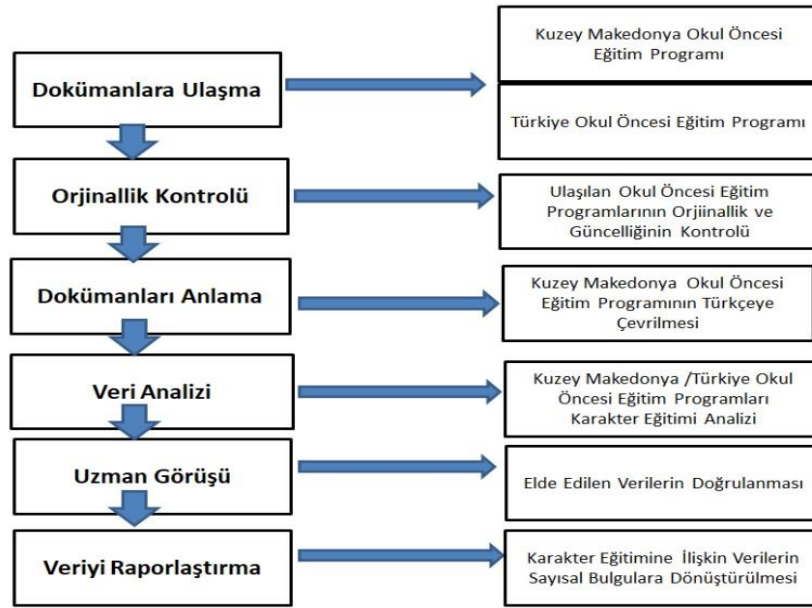
2.3. Kuzey Makedonya/Türkiye okul öncesi eğitim programlarının (amaçlar, ilkeler, öğrenme alanları) karakter eğitimine yer verme durumunda aynılık, benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

YÖNTEM

3.1. Araştırma Deseni

Araştırma nitel araştırma desenine göre yapılandırılmıştır. Nitel araştırma deseni “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak ifade edilmektedir (Şimşek & Yıldırım, 2008, 36). Bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Dokümanların incelenmesi; araştırmaya dair verilerin toplanacağı dokümanlara ulaşılması, ulaşılan dokümanların gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analiz edilmesiyle gerçekleşmektedir. “Doküman analizi, araştırılan tema ile ilgili dokümanların bilimsel niteliklere uygun olarak incelenmesi anlamına da gelmektedir” (Kıral, 2020, 173).

Kuzey Makedonya ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında karakter eğitimine yönelik araştırma süreci Şekil-1’deki gibi gerçekleştirilmiştir.

Şekil 1. Araştırma Süreci

Dokümanlara Ulaşma: Araştırma sürecine ilgili dokümanlara ulaşılarak başlanmıştır. Kuzey Makedonya ve Türkiye’ye ait okul öncesi eğitim programlarına ilgili bakanlıklar aracılığıyla ve bakanlıklara ait web sayfaları üzerinden ulaşılmıştır.

Orjinallik Kontrolü: Ulaşılan okul öncesi eğitim programlarının güncelliği ve orjinalliği ilgili bakanlıklar tarafından teyit edilmiştir.

Dokümanları Anlama: Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programını anlaşılır hale getirmek için Makedoncadan Türkçeye çevirisi yapılmıştır. Çeviriler dil uzmanları tarafından yapılarak, başka bir dil uzmanı ve okul öncesi eğitimci tarafından kontrol edilmiştir.

Veri Analizi: Türkiye ve Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programları veri setlerinin oluşturulması için excel programına aktarılmış, amaçlar, ilkeler ve öğrenme alanlarında karakter özellikleri çıkarılmıştır.

Uzman Görüşü: Oluşturulan veri setleri uzman görüşü alınmak üzere, etnopedagoji, karakter eğitimi, okul öncesi eğitim ve eğitim bilimleri konusunda çalışmış iki akademisyenle paylaşılmış, tartışılmış ve görüş birliği oluşturulmuştur.

Verilerin Raporlaştırılması: Veri setlerine ait amaçlar, ilkeler ve öğrenme alanlarına ilişkin karakter özellikleri, uzman görüşü sonrası sayısal bulgulara dökülerek betimsel olarak yorumlanmıştır.

3.2. Veri Kaynakları/Dokümanlar

Tablo 1. Araştırma Sürecince Kullanılan Veri Kaynakları/Dokümanlar

Ülke	Veri Kaynağı/ Doküman Adı	Temin Edilen Bakanlık	Temin Tarihi	Kaynak Dili
Kuzey Makedonya	ПРОГРАМА За Рано Учење И Развој ü-(2014) (Erken Çocukluk Eğitim Programı- 2014)	Çalışma Sosyal Politikalar Bakanlığı	01.05.2020	Makedonca
Türkiye	Okul Öncesi Eğitim Programı(2013)	Milli Eğitim Bakanlığı	03.07.2020	Türkçe

Tablo 1’de araştırma süresince kullanılan veri kaynakları/dokümanları yer almaktadır. Kuzey Kuzey Makedonya’da kullanılan okul öncesi eğitim programının resmi adı ‘ П Р О Г Р А М А За Рано Учење И Развој ü ’ şeklindedir. Kuzey Makedonya’da okul öncesi eğitim süreci Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Program, bakanlık tarafından 2014 yılında uygulamaya konulmuş olup dili Makedoncadır. Araştırmada Erken Çocukluk Eğitim programı Kuzey Makedonya’da bakanlık ile iletişime geçilerek 01.05.2020 tarihinde temin edilmiştir. Program bir aylık süre içerisinde Makedoncadan Türkçeye çevirisi gerçekleştirilerek veri setleri oluşturulabilecek hale getirilmiştir.

Türkiye’de okul öncesi dönem çocukların eğitimi için kullanılan programın resmi adı “Okul Öncesi Eğitim Programı”dır. Türkiye’de okul öncesi eğitimi Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmekle beraber Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı okul öncesi eğitim kurumları da mevcuttur. Veri kaynağı olarak kullanılan program Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2013 yılında uygulamaya konulmuş olup dili Türkçedir. Araştırma için Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı web sayfasında Temel Eğitim Genel Müdürlüğü dokümanlarından 03.07.2020 tarihinde temin edilmiştir. Dili Türkçe olduğu için veri setleri oluşturulabilecek durumdadır.

3.3. Verilerin Analizi

Veri kaynakları olan okul öncesi eğitim programları veri setleri oluşturmak üzere excel programına aktarılmıştır. Her iki ülkenin okul öncesi eğitim programı için ‘amaçlar’, ‘ilkeler’,

'öğrenme alanları kazanım ve göstergeleri' için üç ayrı veri seti oluşturulmuştur. Litaratür taraması ile kazanım ve göstergelere yönelik geçerlik ve güvenilirliği sağlanmış olan karakter özelliği ve değer eşleşmesi gerçekleştirilen çalışmalar incelenerek mevcut araştırmanın veri analizine kılavuzluk etmesi amacıyla kullanılmıştır. Veri setlerinde her iki ülkenin okul öncesi eğitim programında 'amaçlar', 'ilkeler', 'öğrenme alanları' 'kazanım ve göstergeleri'nin hangi karakter özelliğine karşılık geldiği tanımlanmış ve veri setine işlenmiştir. Çalışma sürecinde konuyla ilgili çalışmaları olan akademisyenlerden görüş alınarak analiz süreci tamamlanmıştır.

Görsel-1'de Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programının 11. sayfasında yer alan genel amaçları bulunmaktadır. Görsel-2'de de Makedoncadan Türkçeye çevrilerek excele aktarılıp veri seti haline getirilen amaçlar bulunmaktadır.

6.1 Општи цели за развојниот период до 6 години

Да се развива сопствен пристап и стил кон учењето.

Да се поттикнува интересот за користење на различни форми и извори на информации.

Да се развиваат способности за самостојно користење на внатрешната мотивација за изведување на посложени задачи.

Да се поттикнува кон селективно избирање активности од повеќето кои што му се нудат, согласно со личните интереси и начините на разбирање и прифаќање.

Да се развива способност за започнување на одредена активност и истрајност во реализацијата до нејзиното завршување.

Да се охрабрува за изразување на креативноста низ процесот на учење и развој.

Да се развива способност за користење на искуствата базирани на претходните знаења, во градењето на личен пристап кон учењето.

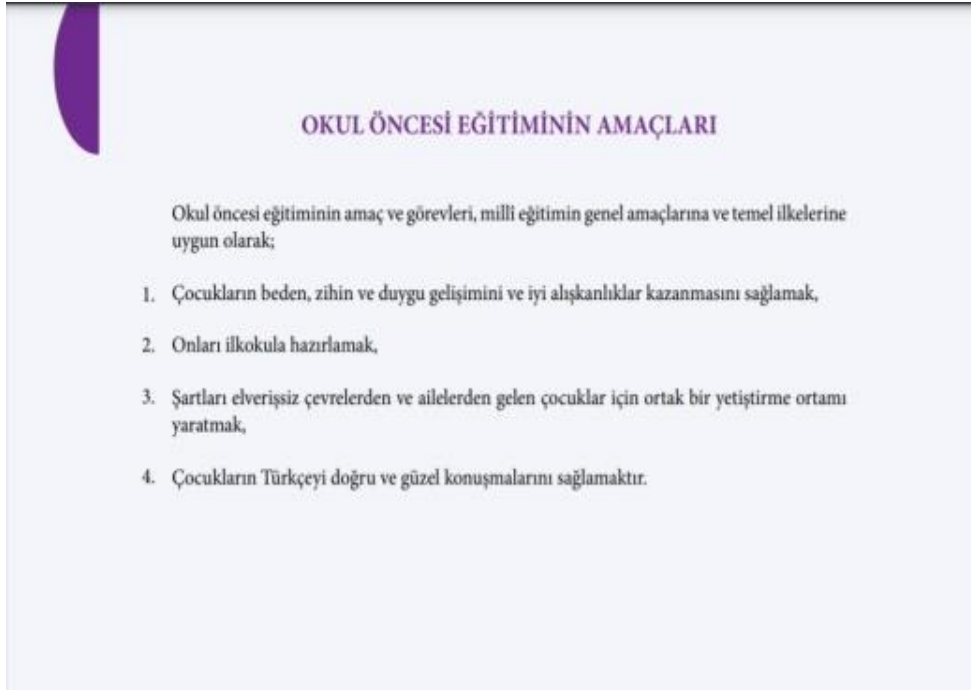
Görsel 1. Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programı Amaçları

Amaç	Karakter Özelliği
Kişisel bir yaklaşım ve kişisel öğrenme stili geliştirmek	Özfarkındalık, özyetkinlik
Farklı bilgi türleri ve kaynakları kullanma konusundaki ilgiyi teşvik etmek	Bilgiye önem verme
Karmaşık görevleri gerçekleştirmek için iç motivasyonu sağlayarak, bağımsızlık geliştirmesine rehber olmak	Bağımsızlık, özgüven
Kişisel çıkarlarını anlama ve kabul etme yöntemlerine uygun olarak, kendisine teklif edilen faaliyetlerin seçimine teşvik etmek	Özfarkındalık, özyetkinlik
Önceki bilgilere dayalı deneyimleri kullanma, öğrenmeye kişisel bir yaklaşım oluşturma	Özfarkındalık, özyetkinlik
Öğrenme ve gelişme sürecinde çocuğu yaratıcılığa teşvik etmek	Yaratıcı
Gerçekleşmesine tamamlanmasına kadar belirli faaliyete devam etme ve dayanıklılık yeteneğini geliştirmek	Sebat, dayanıklılık

Görsel 2. Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programı Amaçları Veri Seti Örneği

Görsel- 3'te Türkiye okul öncesi eğitim programı 7.sayfasında yer alan okul öncesi eğitimin amaçları bulunmaktadır.

Görsel 3. Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Amaçları

Görsel- 4'te Türkiye okul öncesi eğitim programındaki amaçlar, excel programına alınarak karakter özellikleri kodlanarak oluşturulan veri seti örneği bulunmaktadır.

Amaç	Karakter Özelliği Örnekleri
Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak	İyi alışkanlık sahibi olma
Onları ilkokula hazırlamak	
Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı yaratmak	Eşitlikçi
Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak	Milli ve manevi kültüre sahip çıkma

Görsel 4. Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Amaçları Veri Seti Örneği

3.4. Geçerlik/Güvenirlilik

Araştırmaya yönelik etik kurul onayı Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 16.09.2021 tarih 2021/07 sayı ile alınmıştır.

Araştırma başlangıcında temin edilen okul öncesi eğitim programları, ilgili bakanlıklarla iletişime geçilerek orijinalliği ve güncelliği teyit edilmiştir. Makedoncadan Türkçeye çeviride hem dil uzmanı hem de okul öncesi eğitim uzmanı görev almıştır. Çeviri daha sonra program geliştirme uzmanı tarafından kontrol edilmiştir. Programın son şekli verildikten sonra veri setleri oluşturulmuştur.

Kuzey Makedonya ve Türkiye okul öncesi eğitim programları veri setleri halinde excele aktarılmıştır. Veri setleri uzman görüşü için e-posta aracılığıyla alan uzmanlarına gönderilmiştir. Oluşturulan verilere yönelik çıkarılan karakter özellikleri akademisyenlerle paylaşılıp, tartışılarak görüş birliği sağlanmaya çalışılmıştır. Üç ay sonra veri setleri ikinci kez incelenmiştir. Veri setlerindeki karakter özelliklerinin eşleşmelerine yönelik uyum yüzdesi Miles&Huberman formülü kullanarak belirlenmiştir. Karakter özelliklerine yönelik uyum değeri %98 olarak belirlenmiştir. Her aşamada uzman görüşü alınmış, en son veriler sayısal bulgulara dönüştürülmüştür.

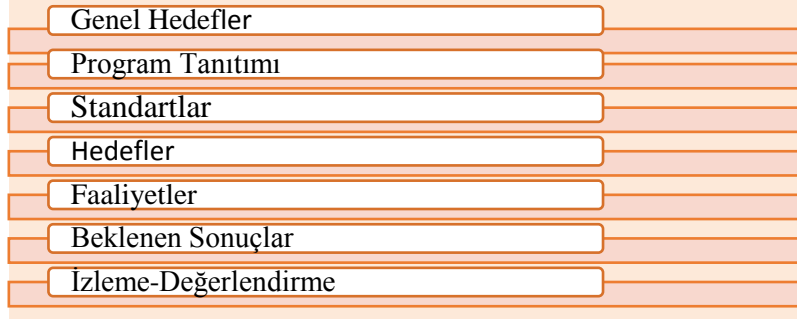
BULGULAR

4.1. Kuzey Makedonya/Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarının Yapısına İlişkin Bulgular

Bu bölümde Kuzey Makedonya/Türkiye okul öncesi eğitim programlarının yapısal olarak karşılaştırılmasına yönelik bulgulara yer verilmiştir.

4.1.1. Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programının Genel Yapısına Yönelik Bulgular

Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programının yapısını genel hedefler, standartlar, faaliyetler, beklenen sonuçlar ve izleme-değerlendirme oluşturmaktadır (Şekil-4).

Şekil.4. Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programı(2014) Genel Yapısı

Genel Hedefler: Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programının nasıl bir öğrenci profili oluşturmak ve nasıl bir birey yetiştirmek istediğini açıkladığı kısımdır. 6 yaşa kadar tüm yaş gruplarına özgü genel hedefleri kapsamaktadır.

Program Tanıtımı: Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programının kuramsal temellerinin yer aldığı, öğretmenlerin ve ailelerin okul öncesi eğitimdeki yeri, görevleri ile zaman ve ortam organizasyonunun açıklandığı kısımdır. Programa ilişkin ilkelere de bu kısımda yer verilmiştir. İlkeler 6 yaşa kadar tüm yaş gruplarını kapsayıcıdır.

Standartlar: Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında öğrenme alanlarının yer aldığı, her öğrenme alanına ilişkin standartların açık ve net şekilde belirtildiği kısımdır. Standartlar tüm yaş grupları için geçerlidir.

Hedefler: Her öğrenme alanı ve gelişim dönemine özgü hedeflerin yer aldığı kısımdır. Bu hedefler 2 yaşa kadar, 2-3 yaş, 3-4 yaş, 4-5 yaş, 5-6 yaş gruplarına göre ayrılmıştır.

Faaliyetler: Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında hedefleri gerçekleştirmek üzere, öğrenme alanlarında belirlenen standartlara ve hedeflere 2 yaşa kadar, 2-3 yaş, 3-4 yaş, 4-5 yaş ve 5-6 yaş gruplarına özgün nelerin nasıl gerçekleştirilebileceği yönünde öğretmene rehberlik eden kısımdır. Bu kısımda faaliyetleri gerçekleştirirken kullanılacak araç-gereçlere de yer verilmiştir. Süre ile ilgili bir bilgilendirme bulunmamaktadır.

Beklenen Sonuçlar: Kuzey Makedonya okul öncesi programında öğrenme alanlarında belirlenen standartlara uygun olarak gerçekleştirilen faaliyetler sonunda öğrenci kazanımlarının ne olacağı yönünde açıklamaların olduğu kısımdır.

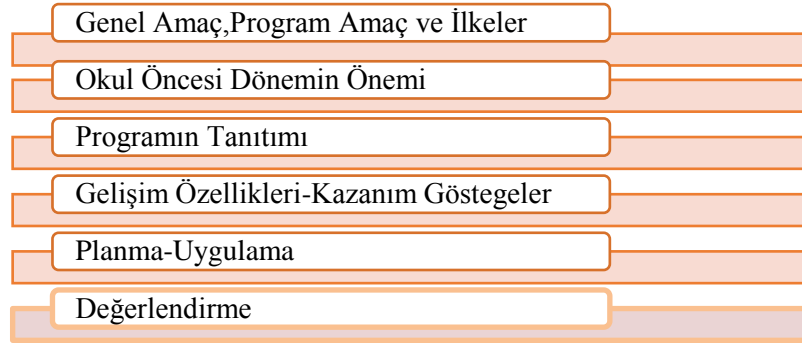
İzleme- Değerlendirme: Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında hedefler, standartlar, faaliyetler kapsamında gerçekleşen öğrenme-öğretme süreçlerinin öğrenen

açısından yer alan izleme-değerlendirme sürecine yönelik yöntem, teknik araç ve gereçlere yer verilen kısımdır.

Bu kısımda yaş gruplarına göre 0-2 yaş, 2-3 yaş, 3-4 yaş, 4-5 yaş ve 5-6 yaş gruplarına göre izleme-değerlendirme faaliyetlerinin nasıl yapılması gerektiğine yönelik açıklamalar bulunmaktadır.

4.1.2. Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programının Genel Yapısına Yönelik Bulgular

Türkiye okul öncesi eğitim programının yapısını, genel amaçlar, programın amaçları, ilkeleri, okul öncesi dönemin önemi, programın tanıtımı, gelişim özellikleri-kazanım göstergeler, planlama-uygulama, değerlendirme oluşturmaktadır (Şekil-5).

Şekil.5. Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı (2013) Genel Yapısı

Genel Amaç, Program Amaç ve İlkeler: Bu kısımda Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları, okul öncesi eğitim programının amaçları ile okul öncesi eğitim programının dayandığı ilkeler yer almaktadır. Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları, Türk eğitim sisteminde yer alan tüm eğitim dönemlerini kapsamaktadır. Okul öncesi eğitim programının amaçları ve ilkeleri 3-6 yaş aralığını kapsamaktadır.

Okul Öncesi Dönemin Önemi: Bu kısımda okul öncesi dönemin insan yaşantısındaki önemi, bununla birlikte aile ve öğretmenin bu dönemdeki rolü yer almaktadır.

Programın Tanıtımı: Bu kısımda okul öncesi programının genel özellikleri yer almaktadır. Bu kısımda yer alan özellikler alt başlıklara ayrılarak; sade ve yalın bir dille özetlenmiştir.

Gelişim Özellikleri-Kazanım ve Göstergeler: Bu kısımda çocukların yaş gruplarına göre tüm gelişim alanlarına yönelik gelişim özellikleri, programın hedeflerine yönelik kazanım ve göstergeler bulunmaktadır. Yaş özellikleri 3-6 yaş arasını kapsamaktadır.

Planlama-Uygulama: Okul öncesi eğitim programında planlamanın hangi aralıklarla nasıl yapılması gerektiği ile süre, ortam, etkinlikler gibi uygulama sürecinin alt başlıkları bu kısımda yer almaktadır. Bununla birlikte ayrıntılı olarak hangi etkinliklerin, ne kadar sürede gerçekleştirilebileceği, hangi materyallerin kullanılabilceği örneklerle belirtilmiştir.

Değerlendirme: Okul öncesi eğitim programının, program, öğrenci ve öğretmen açısından değerlendirilmeler yapıldığı, bu sırada kullanılacak formların ve özelliklerinin yer aldığı kısımdır. Bu kısımda öğretmenin değerlendirme süreçlerini uygulama şekli,

kullanılabileceği araç gereçler ayrıntılı olarak verilmiştir. Bu kısımların haricinde Türkiye okul öncesi eğitim programında en son bölümde ekler yer almaktadır.

4.1.3. Kuzey Makedonya/Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarının Genel Yapılarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Tablo- 2’de Kuzey Makedonya ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarının biçimsel özelliklerinin karşılaştırılması yer almaktadır

Tablo 2. Kuzey Makedonya/Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarının Biçimsel Özellikleri

Ülke	Ülke Eğitim Amaçları	Standartlar	Program Tanıtımı	Amaçlar	İlkeler	Gelişim/ Öğenme Alanı	Öğrenme-Öğretme Süreci	İçerik	Değerlendirme
Kuzey Makedonya		x	x	x	x	x	x	x	x
Türkiye	x		x	x	x	x	x	x	x

Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında ülkenin genel eğitim sisteminin amaçları bulunmamaktadır. Türkiye okul öncesi eğitimi programı ise “Türk Milli Eğitim Genel Amaçları” ile başlamaktadır.

Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında her öğrenme ve gelişim alanının temel alındığı standartlar yer almaktadır. Türkiye okul öncesi eğitim programında ise standartlar bölümü yoktur.

Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı ve Türkiye okul öncesi eğitim programında amaçlar bölümü bulunmaktadır. Her ikisinde de bu kısım maddeler halinde yazılmıştır.

Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programının ve Türkiye okul öncesi eğitim programında ilkeler bölümü bulunmaktadır. Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında ilkeler bölümü alt başlıklar ve bu başlıkların açıklamaları şeklindedir. Türkiye okul öncesi eğitim programında ise ilkeler maddeler halinde yazılmıştır.

Kuzey Makedonya ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında öğrenme ve gelişim alanları bulunmaktadır. Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında bu alanlar Öğrenmeye Hazırlık, Bilişsel Gelişim, Sağlık ve Motor Gelişimi, Sosyal Duygusal, Dil İletişim

şeklinde. Türkiye okul öncesi eğitim programında ise Bilişsel, Motor, Dil, Sosyal Duygusal, Özbakım Becerileri olarak yer almaktadır.

Kuzey Makedonya ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında öğrenme süreçleri, içerik ve değerlendirme bölümleri bulunmaktadır. Öğrenme süreçleri ve içerik benzer özellikler taşıırken, değerlendirme bölümünde farklılıklar bulunmaktadır. Kuzey Makedonya’da değerlendirme yalnızca öğrenci boyutu ile yapılırken, Türkiye’de program ve öğretmen boyutu da bulunmaktadır

4.2. Kuzey Makedonya/Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programlarının (Amaç, İlke, Gelişim/Öğrenme Alanları) Karakter Eğitimine Yer Verme Durumlarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde ilk olarak ülke programlarında (amaç, ilke, gelişim/öğrenme alanları) yer alan karakter özelliklerine, daha sonra da bu özelliklerin karşılaştırılmasıyla elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.2.1. Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programında Karakter Eğitimine Yer Verme Durumuna (Amaç, İlke, Gelişim/Öğrenme Alanları) Yönelik Bulgular

Tablo-3’de Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında amaçlar ve ilkelerin yer verdiği karakter özellikleri bulunmaktadır.

Tablo 3. Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programı Amaç/İlke ve Karakter Özelliklerine Yer Verme Durumu

Karakter Özelliği	Amaçlar	İlkeler
Bağımsız olma	x	
Bilime önem verme	x	
Dayanıklı olma	x	
Eşitliğe saygılı	x	
Farklılıklara saygılı olma		x
Hesap verilebilir olma		x
Hoşgörülü olma		x
İşbirlikçi olma		x
Meraklı olma		x
Öz farkındalı	x	
Öz güvenli	x	
Öz yetkinli	x	
Sebatkâr olma	x	
Sorumlu olma		x
Tutarlı olma		x
Yaratıcı olma	x	
Yeniliğe açık olma		x

Tablo-3 incelendiğinde Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında karakter özelliklerinin hem amaçlar hem de ilkelerde yer almadığı görülmektedir. Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı amaçlarında karakter özellikleri olarak bağımsızlık, bilime önem verme, dayanıklı olma, eşitliğe saygılı, öz farkındalı, özgüvenli, öz yetkinli, sebatkâr olma ve yaratıcı olma bulunmaktadır. Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı ilkelerinde karakter özellikleri olarak farklılıklara saygılı olma, hesap verebilir olma, hoşgörülü olma, işbirlikçi olma, meraklı olma, sorumlu olma, tutarlı olma ve yeniliğe açık olma bulunmaktadır.

Tablo 4. Kuzey Makedonya Okul Öncesi Eğitim Programı Gelişim/ Öğrenme Alanlarında Karakter Özelliklerine Yer Verme Durumu

Karakter Özelliği	Gelişim/Öğrenme Alanları					Toplam
	Bilişsel	Dil İletişim	Öğrenmeye Hazırlık	Sağlık/Motor	Sosyal/Duygusal	
1. Aile birliğine önem					10	10
2. Bağımsız olma	2	4	2			8
3. Bilime önem verme	15					15
4. Cesur olma		1		1	3	5
5. Dayanıklı			1			1
6. Dengeli olma				2		2
7. Demokratik olma	1					1
8. Dışa dönük olma		5		1	2	8
9. Dikkatli olma		3		2		5
10. Düzenli olma					3	3
11. Empatik olma					3	3
12. Farklılıklara saygılı olma		1			6	7
13. Girişken olma			3			3
14. Güvenilir olma					4	4
15. İşbirlikçi olma					4	4
16. Maceracı olma	2					2
17. Milli manevi kültüre önem	4	19			13	36
18. Meraklı olma	9	1	17			27
19. Merhametli olma					1	1
20. Nezaketli		1				1
21. Öz farkındalı	4	1	6		13	24
22. Özgüvenli			1			1
23. Rahat olma		1				1
24. Sabırlı olma	2		1			3
25. Sağlıklı olma				3		3
26. Saygılı olma	5	2				7
27. Sebatkâr olma	2		4		2	8
28. Sevgi sahibi	2				3	5
29. Sorumlu olma	1				3	4
30. Sosyal olma	2	1			3	6
31. Temiz olma				5	2	7
32. Tedbirli olma				5		5
33. Vatansever olma					4	4
34. Yaratıcı olma	9		6			15
35. Yeniliğe açık olma	4		4		2	10
36. Yetenekli olma	7					7
Toplam	71	40	45	19	81	256

Tablo-4'te Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı gelişim/öğrenme alanlarında yer alan karakter özellikleri görülmektedir. Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında 5 gelişim/öğrenme alanı bulunmaktadır. Bu alanlarda saptanan karakter özelliği sayısı 36'tür. Yer verilen karakter özelliklerinin tekrar edilmeleri ile birlikte bu sayı 256 olarak saptanmıştır. Yer verilen karakter özelliklerinin 71'i bilişsel, 40'ı dil iletişim, 45'i öğrenmeye hazırlık, 19'u sağlık ve motor gelişim, 81'i de sosyal- duygusal gelişim/öğrenme alanında

bulunmaktadır. En fazla karakter özelliğinin yer aldığı alan sosyal duygusal alan en az karakter özelliğinin bulunduğu alan ise sağlık/motor gelişim/öğrenme alanıdır.

Tablo-4'e bakıldığında en fazla yer verilen karakter özelliğinin 'milli manevi kültüre önem verme' olduğu görülmektedir. Bu karakter özelliğine bilişsel, dil iletişim ve sosyal duygusal gelişim/öğrenme alanlarında olmak üzere toplam 36 kez yer verilmiştir. İkinci sırada 'meraklı olma' karakter özelliği yer almaktadır. Bu karakter özelliğine bilişsel, dil iletişim ve öğrenmeye hazırlık gelişim/öğrenme alanlarında olmak üzere toplam 27 kez yer verilmiştir. Üçüncü sırada ise 'özfarkındalık' bulunmaktadır. Bu karakter özelliği de sosyal duygusal, bilişsel, dil iletişim ve öğrenmeye hazırlık gelişim/öğrenme alanlarında toplam 24 kez yer verilmiştir. Tablo-4 incelendiğinde en az yer verilen karakter özelliklerinin 'merhametli olma', 'nezaketli', 'özgüvenli', 'rahat olma', 'dayanaklı olma' ve 'demokratik olma' olduğu görülmektedir. Programa bu karakter özelliklerine 1'er kez yer verilmiştir. 'Merhametli olma' karakter özelliği sosyal duygusal, 'rahat olma' ve 'nezaketli' karakter özellikleri dil iletişim, 'dayanaklı olma' ve 'özgüvenli' karakter özellikleri öğrenmeye hazırlık, 'demokratik' karakter özelliği bilişsel gelişim/öğrenme alanlarında yer verilmiştir. İki kez yer verilen karakter özelliğinin 'dengeli olma' olduğu saptanmıştır. Bu karakter özelliğine sağlık/motor gelişim/öğrenme alanında yer aldığı tespit edilmiştir. 'düzenli olma', 'empatik olma', 'sağlıklı olma', 'sabırlı olma', 'girişken olma' programda 3'er kez yer alan karakter özellikleridir. Bu karakter özelliklerinden 'düzenli olma' ve 'empatik olma' sosyal duygusal, 'sağlıklı olma' sağlık/motor, 'girişken olma' öğrenmeye hazırlık, 'sabırlı olma' ise bilişsel ve öğrenmeye hazırlık gelişim/öğrenme alanlarında tespit edilmiştir.

4.2.2. Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programında Karakter Eğitimine Yer Verilme Durumuna (Amaç, İlke, Gelişim/Öğrenme Alanları) Yönelik Bulgular

Tablo-5'te Türkiye okul öncesi eğitim programı amaç ve ilkelerinde yer verilen karakter özelliklerine yer verilmiştir.

Tablo-5 incelendiğinde Türkiye okul öncesi eğitim programında amaçlar bölümünde iyilik, milli ve manevi kültüre önem ve eşitlik karakter özelliklerine yer verildiği görülmektedir. Türkiye okul öncesi eğitim programında ilkeler bölümünde ise bağımsız olma, bilime önem verme, dayanışma, demokratik olma, disiplinli olma, dikkatli olma, empatik olma, farklılıklara saygılı olma, girişken olma, hoşgörülü olma, maceracı olma, meraklı olma, özgüvenli, özsaygılı, paylaşımcı olma, planlı, rahat, saygılı olma, sevgi sahibi, sorumlu olma, sosyal olma, tedbirli olma, yardımsever olma, yaratıcı olma, yetenekli olma karakter özellikleri bulunmaktadır. Bu ülkede de hem amaçlar da hem de ilkelerde ortak karakter özelliği bulunmamaktadır.

Tablo 5. Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Amaç/İlke Karakter Özelliklerine Yer Verme Durumu

Karakter Özelliği	Amaçlar	İlkeler
Bağımsız olma		x
Bilime önem verme		x
Dayanışma		x
Demokratik olma		x
Disiplinli olma		x
Dikkatli olma		x
Empatik olma		x
Eşitliğe saygılı	x	

Girişken olma		x
Hoşgörülü olma		x
İyi alışkanlık sahibi	x	
Maceracı olma		x
Meraklı olma		x
Milli manevi kültüre önem	x	
Özgüvenli		x
Özsaygılı		x
Paylaşımçı olma		x
Planlı olma		x
Rahat olma		x
Saygılı olma		x
Sevgi sahibi		x
Sorumlu olma		x
Sosyal olma		x
Tedbirli olma		x
Yardımsever olma		x
Yaratıcı olma		x
Yetenekli olma		x

Tablo-6' da Türkiye okul öncesi eğitim programı gelişim/öğrenme alanlarında yer alan karakter özelliklerine yer verilmiştir.

Tablo-6' da Türkiye okul öncesi eğitim programı gelişim/öğrenme alanlarında yer alan karakter özellikleri görülmektedir. Türkiye okul öncesi eğitim programında 5 gelişim/öğrenme alanı bulunmaktadır. Bu alanlarda saptanan karakter özelliği sayısı 29'dur. Yer verilen karakter özelliklerinin tekrar edilmeleri ile birlikte bu sayı 107 olarak saptanmıştır. Yer verilen karakter özelliklerinin 13'ü bilişsel, 32'si dil, 22'si motor, 20'si sosyal, 20'si de özbakım Becerileri gelişim/öğrenme alanında bulunmaktadır. En fazla karakter özelliğinin yer aldığı alan dil, en az karakter özelliğinin bulunduğu alan ise bilişsel gelişim/öğrenme alanlarıdır. Tablo-6'ya bakıldığında en fazla yer verilen karakter özelliğinin 'dikkatli olma' olduğu görülmektedir. Bu karakter özelliğine bilişsel, dil, sosyal duygusal, motor ve özbakım Becerileri gelişim/öğrenme alanlarında olmak üzere toplam 15 kez yer verilmiştir. İkinci sırada 'yetenekli olma' karakter özelliği yer almaktadır. Bu karakter özelliğine bilişsel, dil, sosyal duygusal, motor ve özbakım becerileri gelişim/öğrenme alanlarında olmak üzere toplam 11 kez yer verilmiştir. Üçüncü sırada ise 'yaratıcı olma' ve 'bağımsız olma' bulunmaktadır. Bu karakter özelliklerinden 'yaratıcı olma' Sosyal duygusal, bilişsel, dil ve motor gelişim/öğrenme alanlarında toplam 10 kez yer verilmiştir. 'bağımsız olma' karakter özelliğine dil, motor ve özbakım becerileri gelişim/öğrenme alanlarında 10 kez yer verildiği saptanmıştır.

Tablo 6. Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Gelişim/Öğrenme Alanı Karakter Özelliklerine Yer Verme Durumu

Karakter Özelliği	Gelişim/Öğrenme Alanları					Toplam
	Bilişsel	Dil İletişim	Özbakım	Motor	Sosyal/ Duygusal	
1. Adil olma		1				1
2. Azimli olma		1				1
3. Bağımsız olma		2	5		3	10

4. Dengeli olma			1		1	2
5. Dikkatli olma	5	1	2	4	3	15
6. Dışa dönük olma		2				2
7. Düzenli olma		1	1		1	3
8. Empatik olma		2				2
9. Farklılıklara saygılı olma		2				2
10. Girişken olma		3		2		5
11. Güvenilir olma		1			1	2
12. Hoşgörülü olma		2				2
13. İşbirlikçi olma		1	2			3
14. Meraklı olma	1			3		4
15. Nezaketli		2		1		3
16. Özenli olma		2			2	4
17. Özfarında				2		2
18. Rahat olma		1				1
19. Saygılı olma	1			1		2
20. Sağlıklı olma					2	2
21. Sevgi sahibi	1	1				2
22. Sorumlu olma		4			3	7
23. Tedbirli olma			2		1	3
24. Temiz olma					2	2
25. Titiz olma	1					1
26. Vatansever olma	1					1
27. Yardımsever olma			2			2
28. Yaratıcı olma	2	2	2	4		10
29. Yetenekli olma	1	1	5	3	1	11
Toplam	13	32	22	20	20	107

Tablo-6 incelendiğinde en az yer verilen karakter özelliklerinin 'vatansever olma', 'azimli olma', 'adil olma', 'rahat olma', 'titiz olma' olduğu görülmektedir. Programda bu karakter özelliklerine 1'er kez yer verilmiştir. 'azimli olma', 'adil olma', ve 'rahat olma' karakter özellikleri dil gelişim/öğrenme alanlarında saptanmıştır. 'Vatansever olma' ve 'titiz olma' karakter özelliklerine bilişsel gelişim/öğrenme alanında yer verildiği görülmüştür.

4.2.3. Kuzey Makedonya/Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programında Karakter Eğitime Yer Verme Durumunun (İlke, Amaç, Öğrenme Alanları) Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Tablo 7. Kuzey Makedonya/ Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Amaç/İlke Karakter Özelliklerine Yer Verme Durumunun Karşılaştırılması

Karakter Özelliği	Amaçlar		İlkeler	
	K.Makedonya	Türkiye	K.Makedonya	Türkiye
1. Bağımsız olma	x			x
2. Bilime Önem Verme	x			x
3. Dayanıklı olma	x			x
4. Dayanışma				x
5. Demokratik olma				x
6. Disiplinli olma				x
7. Dikkatli olma				x
8. Empatik olma				x
9. Eşitliğe saygılı olma	x	x		

10. Farklılıklara Saygılı olma		x	
11. Girişken olma			x
12. Hesap Verebilir olma		x	
13. Hoşgörülü olma			x
14. İşbirlikçi olma		x	
15. İyi alışkanlık sahibi olma		x	
16. Maceracı olma			x
17. Meraklı olma		x	x
18. Milli Manevi Kültüre Önem Verme		x	
19. Özfarında	x		
20. Özgüvenli		x	
21. Özsaygılı	x		x
22. Özyetkinli	x		
23. Paylaşımçı olma			x
24. Planlı olma			x
25. Rahat olma			x
26. Saygılı olma			x
27. Sebatkâr olma			x
28. Sevgi sahibi	x		
29. Sorumlu olma			x
30. Sosyal olma		x	
31. Tedbirli olma			x
32. Tutarlı olma			x
33. Yardımsever olma			x
34. Yaratıcı olma			x
35. Yeniliğe açık olma		x	
36. Yetenekli olma			x

Tablo-7' de Kuzey Makedonya ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarındaki amaç ve ilkelerde yer alan karakter özelliklerinin karşılaştırılması yer almaktadır.

Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim ilkelerinde 6 karakter özelliği tespit edilmiştir. Türkiye okul öncesi eğitim programı ilkelerinde ise 24 karakter özelliği tespit edilmiştir. Bu tespit edilen karakter özelliklerinden bir tek "meraklı olma" aynıdır. 'işbirlikçi olma' ve 'dayanışma' 'hoşgörülü olma' ve 'farklılıklara saygılı olma' her iki program ilkelerinde benzer karakter özellikleridir. Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında, 'yeniliklere açık olma', 'hesapverebilir olma', 'işbirlikçi olma', 'sosyal olma', Türkiye okul öncesi eğitim programındaki ilkelerde saptanan karakter özelliklerinden farklıdır. Türkiye okul öncesi eğitim programında ise farklı olan karakter özellikleri 'bilime önem verme', 'bağımsız olma', 'dayanıklı olma', 'demokratik olma', 'disiplinli olma', 'dikkatli olma', 'empatik olma', 'girişken olma', 'maceracı olma', 'özgüvenli', 'özsaygılı', 'paylaşımçı olma', 'planlı olma', 'rahat olma', 'saygılı olma', 'sevgi sahibi', 'sorumlu olma', 'sosyal olma', 'tedbirli olma', 'yardımsever olma', 'yaratıcı olma' ve 'yetenekli olma'dır.

Tablo-8'de Kuzey Makedonya ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında yer alan gelişim/öğrenme alanlarındaki karakter özellikleri karşılaştırılmıştır. Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında 'bilime önem verme', 'cesur olma', 'dayanıklı olma', 'maceracı olma', 'milli manevi kültüre önem verme', 'merhametli olma', 'sabırlı olma',

'sebatkâr olma', 'sosyal olma', 'yeniliğe açık olma' karakter özellikleri Türkiye okul öncesi eğitim öğrenme/gelişim alanlarında yer verilen karakter özelliklerinden farklıdır. Türkiye okul öncesi eğitim programında da Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programından farklı olan karakter özellikleri 'adil olma', 'azimli olma', 'özenli olma', 'titiz olma', 'yardımsever olma'dır.

Tablo 8. Kuzey Makedonya/ Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Öğrenme Alanları Karakter Özelliklerine Yer Verme Durumunun Karşılaştırılması

Karakter Özelliği	Kuzey Makedonya	Türkiye
1. Adil olma		x
2. Aile Birliğine Önem Verme	x	
3. Azimli olma		x
4. Bağımsız olma	x	x
5. Bilime Önem Verme	x	
6. Cesur olma	x	
7. Dayanıklı olma	x	
8. Dengeli olma	x	x
9. Demokratik olma	x	
10. Dikkatli olma	x	x
11. Dışa Dönük olma	x	x
12. Düzenli olma	x	x
13. Empatik olma	x	x
14. Farklılıklara Saygılı olma	x	x
15. Girişken olma	x	x
16. Güvenilir olma	x	x
17. Hoşgörülü olma		x
18. İşbirlikçi olma	x	x
19. Maceracı olma	x	
20. Milli manevi kültüre önem verme	x	
21. Meraklı olma	x	x
22. Merhametli olma	x	
23. Nezaketli	x	x
24. Özenli olma		x
25. Özfarkındalık	x	x
26. Özgüvenli	x	
27. Rahat olma	x	x
28. Sabırlı olma	x	
29. Sağlıklı olma	x	x
30. Saygılı olma	x	x
31. Sebatkâr olma	x	
32. Sevgi sahibi	x	x
33. Sorumlu olma	x	x
34. Sosyal olma	x	
35. Temiz olma	x	x
36. Tedbirli olma	x	x
37. Titiz olma		x
38. Vatansever olma	x	x
39. Yaratıcı olma	x	x
40. Yardımsever olma		x
41. Yeniliğe Açık Olma	x	
42. Yetenekli olma	x	x

Tablo 9. Kuzey Makedonya/ Türkiye okul öncesi eğitim programı öğrenme alanlarında aynı karakter özelliklerinin sayısal olarak karşılaştırılmasına yer verilmiştir

Tablo-9 incelendiğinde Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı gelişim/öğrenme alanları karakter özelliklerinden dışa dönük olma(8), farklılıklara saygılı olma(7), meraklı olma (27), öz farkındalı (24), güvenilir olma (4), işbirlikçi olma(4), saygılı olma(5), tedbirli olma(5), vatansever olma(4) karakter özelliklerinin Türkiye'deki aynı karakter özelliklerinin tekrar sayılarından fazla olduğu görülmektedir. Türkiye okul öncesi eğitim programı gelişim/öğrenme alanları karakter özelliklerinden bağımsız olma(10), dikkatli olma(15), girişken olma(5), nezaketli(3), sorumlu olma(7), yetenekli olma(11) Kuzey Makedonya'daki aynı karakter özelliklerinin tekrar sayılarından fazla olduğu görülmektedir. Aynı sayıdaki ortaya çıkan dengeli olma(2), düzenli olma(3), rahat olma(1) karakter özellikleridir.

Tablo 9. Kuzey Makedonya/ Türkiye Okul Öncesi Eğitim Programı Öğrenme Alanlarında Aynı Karakter Özelliklerinin Sayısal Olarak Karşılaştırılması

Karakter Özelliği	Kuzey Makedonya	Türkiye
1. Bağımsız olma	8	10
2. Dengeli olma	2	2
3. Dikkatli olma	5	15
4. Dışa dönük olma	8	2
5. Düzenli olma	3	3
6. Empatik olma	3	2
7. Farklılıklara saygılı olma	7	2
8. Girişken olma	3	5
9. Güvenilir olma	4	2
10. İşbirlikçi olma	4	3
11. Meraklı olma	27	4
12. Nezaketli	1	3
13. Öz farkında	24	2
14. Rahat olma	1	1
15. Sağlıklı olma	3	2
16. Saygılı olma	7	2
17. Sevgi sahibi	5	2
18. Sorumlu olma	4	7
19. Temiz olma	7	2
20. Tedbirli olma	5	3
21. Vatansever olma	4	1
22. Yaratıcı olma	15	10
23. Yetenekli olma	7	11

TARTIŞMA VE SONUÇ

Etnopedagoji disiplini, halk pedagojisindeki bilgi, beceri ve deneyimleri sınıflayarak modern eğitime katkıda bulunmaktadır. Bu sınıflamayı gerçekleştirirken konuşulan dil, ortak kültür ve bulunulan coğrafyadaki sosyal etkileşimi dikkate almaktadır. Etnopedagojik bağlamda Kuzey Makedonya ve Türkiye arasındaki sosyal etkileşim, iki devletin kültürel olarak birbirinden etkilenmesini sağlamıştır. Bu etkileşim halk pedagojisi alanında da meydana gelmiştir. Halk pedagojisinde çocuğun sağlıklı yetişmesi ve eğitimi açısından karakter eğitimi önem taşımaktadır. Özellikle okul öncesi dönemde çocuğun karakter eğitimi ön plana çıkmaktadır. Bu dönemde karakter eğitiminde aile, çevre ve okulun etkili olduğu bilinmektedir. Okul, eğitim programları aracılığıyla çocukların yetişmesine ve eğitimine rehber olmaktadır.

Araştırma ile etnopedagojik bağlamda Kuzey Makedonya ve Türkiye okul öncesi eğitim programları karakter eğitimi yönünden incelenmiştir. Kuzey Makedonya, okul öncesi

eğitim programı yapısal olarak yedi bölümden oluşmaktadır. Türkiye, okul öncesi eğitim programı da yapısal olarak altı bölümden oluşmaktadır. Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında Türkiye'den farklı olarak standartlar yer almaktadır. Türkiye okul öncesi eğitim programında farklı olarak ise Türk Milli Eğitim Genel Amaçları yer almaktadır. Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında öğrenme alanları; öğrenmeye hazırlık, bilişsel gelişim, sağlık ve motor gelişimi, sosyal duygusal, dil iletişim şeklindedir. Türkiye okul öncesi eğitim programındaki öğrenme alanları ise Bilişsel, Motor, Dil, Sosyal-Duygusal, Özbakım becerileri olarak saptanmıştır. Kuzey Makedonya, öğrenme-öğretme süreçleri, fiziki ortam Türkiye ile benzer niteliktedir. Değerlendirme sürecinde Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında sadece öğrenci temelli değerlendirmenin yapıldığı sonucuna varılmıştır. Türkiye okul öncesi eğitim programında ise değerlendirmenin öğrencinin yanısıra program ve öğretmen temelli yapıldığı da belirlenmiştir.

Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programındaki amaçlarda yedi ve ilkelerde altı karakter özelliği saptanmıştır. Türkiye okul öncesi eğitim programında ise amaçlar kısmında üç karakter özelliği, ilkeler kısmında ise yirmi dört karakter özelliği belirlenmiştir. Kocalar ve Bay (2020) tarafından yapılan araştırmada da dört amaç maddesinde üç karakter özelliği, on sekiz ilke maddesinde tekrar edilen karakter özellikleri ile birlikte otuz dört özellik saptanmıştır. Bununla birlikte Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı amaçlar kısmında daha fazla karakter özelliğine yer verirken, Türkiye okul öncesi eğitim programında ilkeler kısmında daha fazla karakter özelliğine yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Kuzey Makedonya ile Türkiye okul öncesi eğitim programında amaç kısmında tespit edilen karakter özelliklerinden aynı olan bir tek 'eşit'tir. Türkiye'nin okul öncesi eğitim amaçlarında karakter özelliklerinden Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı amaçlarındaki karakter özelliklerinden farklı olanlar 'iyiliksever', 'milli ve manevi kültüre önem'dir. Kuzey Makedonya'da farklı olan 6 karakter özelliği ise 'bağımsız olma', 'bilime önem verme', 'dayanıklı olma', 'özfarkında', 'özsaygılı', 'sevgi sahibi' olduğu belirlenmiştir. Her iki programdaki ilkeler bölümünde tespit edilen karakter özelliklerinden bir tek 'meraklı olma' aynıdır. 'İşbirlikçi olma', 'dayanışma', 'hoşgörülü olma' ve 'farklılıklara saygılı olma'nın her iki program ilkelerinde benzer karakter özellikleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programındaki 'yeniliklere açık olma', 'hesapverebilir olma', 'işbirlikçi olma', 'sosyal olma' gibi özellikler Türkiye okul öncesi eğitim programındaki ilkelerde saptanan karakter özelliklerinden farklıdır. Türkiye okul öncesi eğitim programında ise ilkelerinde farklı olan karakter özellikleri 'bilime önem verme', 'bağımsız olma', 'dayanıklı olma', 'demokratik olma', 'disiplinli olma', 'dikkatli olma', 'empatik olma', 'girişken olma', 'maceracı olma', 'özgüvenli', 'özsaygılı', 'paylaşımçı olma', 'planlı olma', 'rahat olma', 'saygılı olma', 'sevgi sahibi', 'sorumlu olma', 'sosyal olma', 'tedbirli olma', 'yardımsever olma', 'yaratıcı olma' ve 'yetenekli olma' olarak belirlenmiştir.

Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında gelişim/öğrenme alanlarında saptanan karakter özelliği sayısı 36'dır. Yer verilen karakter özelliklerinin tekrar edilmeleri ile birlikte bu sayı 256'dır. Yer verilen karakter özelliklerinin 71'i bilişsel, 40'ı dil iletişim, 45'i öğrenmeye hazırlık, 19'u sağlık ve motor gelişim, 81'i de sosyal-duygusal gelişim/öğrenme alanında bulunmaktadır. En fazla karakter özelliğinin yer aldığı alan sosyal duygusal en az karakter özelliğinin bulunduğu alan ise sağlık/motor gelişim/öğrenme alanlarıdır. Türkiye okul öncesi eğitim programlarında saptanan karakter özelliği sayısı 29'dur. Yer verilen karakter özelliklerinin tekrar edilmeleri ile birlikte bu sayı 106 olarak saptanmıştır. Karakter özelliklerinin 13'ü bilişsel, 32'si dil, 22'si motor, 20'si sosyal, 20'si de özbakım becerileri olarak

gelişim/öğrenme alanında bulunmaktadır. En fazla karakter özelliğinin yer aldığı alan dil, en az karakter özelliğinin bulunduğu alan ise bilişsel gelişim/öğrenme alanlarıdır. Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programında öğrenme/gelişim alanlarında 'bilime önem verme', 'cesur olma', 'dayanıklı olma', 'maceracı olma', 'milli manevi kültüre önem verme', 'merhametli olma', 'sabırlı olma', 'sebatkâr olma', 'sosyal olma', 'yeniliğe açık olma' karakter özellikleri Türkiye okul öncesi eğitim gelişim/öğrenme alanlarında yer verilen karakter özelliklerinden farklıdır. Türkiye okul öncesi eğitim programında da Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programından farklı olan karakter özellikleri 'adil olma', 'azimli olma', 'özenli olma', 'titiz olma', 'yardımsever olma' olarak bulunmuştur. Aynı karakter özellikleri sayısal olarak karşılaştırıldığında Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programı gelişim/öğrenme alanları karakter özelliklerinden dışa dönük olma(8), farklılıklara saygılı olma(7), meraklı olma(27), öz farkında(24), güvenilir olma(4), işbirlikçi olma(4), saygılı olma(5), tedbirli olma(5), vatansever olma(4) karakter özelliklerinin Türkiye'deki aynı karakter özelliklerinin tekrar sayılarından fazla olduğu belirlenmiştir. Türkiye okul öncesi eğitim programı gelişim/öğrenme alanları karakter özelliklerinden bağımsız olma(10), dikkatli olma(15), girişken olma(5), nezaketli(3), sorumlu olma(7), yetenekli olma(11) Kuzey Makedonya'daki aynı karakter özelliklerinin tekrar sayılarından fazla olduğu saptanmıştır. Aynı sayıdaki ortaya çıkan karakter özelliklerini dengeli olma(2), düzenli olma(3), rahat olma (1) olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Her iki ülkenin okul öncesi eğitim programının karakter eğitimi açısından incelenmesinde ülke programlarından Türkiye okul öncesi eğitimi programının Kuzey Makedonya okul öncesi eğitim programına göre karakter özelliklerine daha az yer verdiği belirlenmiştir. Okul öncesi eğitim programında değerlerin yer alma durumunu belirlemek amacıyla öğretmenlerle yapılan araştırmalarda, öğretmenler okul öncesi eğitimin değer eğitimi açısından yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir (Sapsağlam ve Ömeroğlu, 2015; Çatalbaş, 2018). Her iki ülke programında da verilmesi gereken karakter özelliklerinin ülkelerin etnopedagojik bağlamında değerlendirilerek belirlenmesi ve yetersizliklerin giderilmesi gerekmektedir. Ayrıca her iki programda da amaç ve ilkelere belirlenen karakter özelliklerinden bazılarının gelişim/öğrenme alanlarına ait kazanımlarda yer verilmediği saptanmıştır. Örneğin milli manevi kültüre önem verme karakter özelliği Türkiye okul öncesi eğitim programında amaç kısmında bulunurken, ilke ve gelişim/öğrenme alanlarında yer verilmediği görülmüştür. Benzer sonuç Kocalar ve Bay (2020) tarafından yapılan araştırmada da bulunmuştur. Bu bağlamda her iki programın da yer verilen karakter özelliklerinin amaç, ilke ve gelişim/öğrenme alanları ile uyumlu olması önerilmektedir. Erkuş (2012) okul öncesi eğitim öğretmenleri ile gerçekleştirmiş olduğu araştırmasında, karakter özelliklerinin kazanımına rehber olan değerlerin okul öncesi eğitim programında daha kapsamlı şekilde yer verilmesi sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Ogelman ve Sarıkaya (2015) da okul öncesi öğretmenleri ile gerçekleştirdiği araştırmada, okul öncesi eğitim öğretmenleri okul öncesi eğitim programında değerlerin yer alması gerektiğini belirtmişlerdir. Kocalar ve Bay (2021) tarafından yapılan araştırmaya katılan okul öncesi eğitimi öğretmenleri programın karakter eğitimini tam anlamıyla desteklemediğini ifade etmiştir. Okul öncesi eğitim döneminde eğitim programında karakter eğitimine detaylı olarak yer verilmesi öğretmenler için bu konuda neler yapmaları gerektiğine yönelik yol gösterici olacaktır (Ata, 2019).

KAYNAKÇA

- Ahmet, O. (2018). Makedonya Türk Ağzları Geçmiş ve Bugünkü Durumu. *Ulakbilge*, 6(29), 1463-1482
- Aliyev, İ. (2009). *Azerbaycan etnopedagojisi*. Elm ve Tahsil Neşriyatı.
- Aral N. & Kadan G. (2018). 2013 okul öncesi eğitim programının değerler eğitimi bağlamında incelenmesi. *Erken Çocukluk Eğitim Dergisi*, 2(1), 113-131
- Ata, S. (2019). Eğitim programının önemi, ilkeleri ve öğeleri. A. Yıldırım (Ed), *Okul öncesi eğitim programları içinde* (s. 2-17). Pegem Akademi.
- Berkowitz, M. (2002). The Science of Character Education. W. Damon (Ed), *Bringing in charecter education içinde* (s. 43-63). Hoover Instituion.
- Bilici, Ş. (2018). Almanya'da değerler eğitimi aşağı Saksonya eyaleti örneği. *Talim Dergisi*, 2, 127-147.
- Bilmez, B. ve Tarkoçin, S. (2017). Okul öncesi öğretmenlerin değerler eğitimine yönelik algılarının incelenmesi (Bingöl örneği). *Bingöl Araştırmaları Dergisi*, 3, 113-128.
- Çatalbaş M.(2018).Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin karakter eğitimi hakkında görüşleri.[Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
- Derman, O. (2017). *Makedonya'daki Türkler üzerine sosyolojik bir çalışma*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi].Hacettepe Üniversitesi.
- Erkuş, S. (2012). *Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programında değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi].Dicle Üniversitesi.
- Gül, Y. E. (2021). Ethnic motif in the modern education: etnopedagogy. *Bugu Dil ve Eğitim Dergisi*, 2(1), 44-58.
- Haşimov, A., & Sadıqov, F. (2000). *Azerbaycan Halk Pedagojisi*. Ünsiyyet.
- Kafadar, T., Öztürk, C., & Katılmış, A. (2018). Farklı ülkelerin Sosyal Bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi boyutuyla incelenmesi. *Ahi Evran Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 154-177.
- Kasapoğlu Kaya N.,&Erişen Y.(2020). Amerika Birleşik Devletleri'nde karakter eğitimi bağlamında "vatanseverlik" değeri öğretimi ve Türkiye'ye yönelik öneriler. *International Journal of Social Sciences and Education Research*. 6(3),330-353
- Kimzan, İ. (2021). Erken çocuklukta karakter ve değer eğitimi uygulamaları. A. Yıldırım (Ed), *Erken Çocuklukta Karakter ve Değer Eğitimi içinde* (s. 216-237).Pegem Akademi.
- Kıral, B. (2020). Nitel veri analizi yöntemi olarak doküman incelemesi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Kocalar, E. ve Bay, E. (2020). 2013 Okul öncesi eğitim programının karakter eğitimi açısından değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 21(3), 1304-1319.
- Kocalar, E. ve Bay, E. (2021). Okul öncesi ethosferinde karakter eğitimine ilişkin mevcut durumun öğretmen görüşlerine göre. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 21(2), 360-374.
- Meydan, H. (2012). *İlköğretim okullarında değerler ve karakter eğitimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi Sakarya Üniversitesi
- Nureski, D. (2016). Osmanlı'dan günümüze Makedonya'daki Türk kültürü ve Makedonya'nın Türk kültür tarihindeki yeri. *Avrasya Etüdları*, 50(2), 351-388.

- Ogelman, H. ve Sarıkaya, H. (2015). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri: Denizli İli örneği . *Sakarya Üniveristesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(29), 81-100.
- Öztürk, F., Özcan, A. F., Çimen, S., Özkan, A., & Balkaş, R. (2016). Değerler eğitimine yönelik kültürler arası karşılaştırmalı bir araştırma: Almanya, İsveç,Güney Kore, Malezya örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(30), 629-649.
- Pekdoğan, S., & Korkmaz, H. İ. (2017). Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarına verilen değerler eğitimine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(37), 59-72.
- Sağlam, H. İ. (2019). *Karakter ve Değer Eğitimi* .Pegem Akademi.
- Salı, F. K. (2020). *Kuzey Makedonya'da yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin karşılaştıkları zorluklar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
- Sapsağlam, Ö. ve Ömeroğlu, E. (2016). Examining the effect of social values education program being applied to nursery school students upon acquiring social skills. *Educational Research and Reviews*, 11(13), 1262-1271.
- Sapsağlam, Ö. (2016). Okul öncesi programlarında yer alan hedeflerin değerler açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 11(9), 683-700.
- Şentürk, Ş. (2019). Eğitim programlarında değerler. B. Özer(Ed) , *Karakter ve değer eğitimi* içinde (s. 146-182). Pegem Akademi.
- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Uzun, M., & Köse, A. (2017). Okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 12(23), 305-338.
- Volkov, G. N. (1999). *Etnopedagoji*.Academia.
- Zengin, M. (2017). Bir uygulama modeli olarak Avustralya'daki okullarda değerler eğitimi. *Journal Of Internaitonal Social Reserch*, 10(52), 1-18.